

7. Дзюдзюк Б.В., Хондак І.І., Березуцька Н.Л. *Захист працюючих від електромагнітного випромінювання під час роботи з ПК // Охорона праці та соціальний захист працівників.* – К., 2008. – С. 114–115.
8. Думанський В.Ю. *Стільниковий мобільний зв'язок – джерело електромагнітного випромінювання // Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України.* – К., 2005. – С. 36–38.
9. Думанський Ю.Д., Запорожець О.І., Лук'янчиков А.В та ін. *Електромагнітна безпека та електромагнітна сумісність технічних засобів // Гігієна населених місць. Вип. 51.* – К., 2008. – С. 210–215.
10. Зима І.І. *Роторный геомагнетизм. Новый взгляд на извечные проблемы.* – Х.: ООО «Оберіг», 2005.
11. Белокриницкий В.С. *Гипотеза биологического действия СВЧ – излучений за счет торсионной компоненты полей кручения: Доклад на 7-м Международном симпозиуме «Электромагнитная совместимость и электромагнитная экология» // Труды симпозиума.* – СПб., 2007 (26–29 июня). – С. 355–358.
12. Зедруг А., Соколик Л. *Биоэнергетика и ее роль в процессе формирования квантовой медицины // Материалы научно-практической конференции (12–14 октября 2007 г.) «К основам физического взаимодействия».* – Т. 1. – Днепропетровск, 2007. – С. 224–230.
13. Лессовой В.Н., Книгавко А.В., Арканов А.В. *Влияние электромагнитных полей мобильных телефонов на сексуальную функцию мужчин // Врачебная практика.* – 2004. – № 2. – С. 82–84.

*Лисюк М.О.
(Київ)*

ІНСТРУКТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ НА ВИРОБНИЦТВІ

До інструктивної складової документації з питань охорони праці відносяться інструкції з охорони праці за видами робіт або за професіями.

Інструкція з охорони праці — нормативний акт, який містить обов'язкові для дотримання працівниками вимог з охорони праці під час виконання ними робіт певного виду чи за певною професією на робочих місцях, у виробничих приміщеннях, на території підприємства і будівельних майданчиках або в інших місцях, де за дорученням роботодавця виконуються ці роботи, трудові чи службові обов'язки.

За юридичною силою інструкції з охорони праці поділяються на ті, що мають статус нормативно-правових актів, і ті, що не мають такого статусу (нормативні документи) — примірні інструкції та інструкції, що діють на підприємстві. Інструкції, що діють на підприємстві, належать до категорії нормативних актів з охорони праці, що діють у межах підприємств (акти підприємств).

В інструкціях мають міститися тільки ті вимоги щодо охорони праці, дотримання яких є обов'язковим для самих працівників. Порухення працівником вимог інструкцій має розглядатися як порушення трудової

дисципліни, за яке до нього можна застосовувати стягнення згідно з чинним законодавством.

Відповідальність за дотримання працівниками вимог інструкцій з охорони праці (крім самих працівників), за забезпечення інструкціями і достатність заходів безпеки, викладених у них, покладається на керівників підрозділів.

Постійний контроль за додержанням працівниками вимог інструкцій загалом покладається на роботодавця.

Громадський контроль за дотриманням усіма працівниками вимог інструкцій здійснюють трудові колективи через обраних ними уповноважених осіб і професійні спілки в особі виборних органів і представників.

Змістовність інструкцій. До інструкцій з охорони праці заносять загальні положення стосовно охорони праці, організаційні й технічні вимоги безпеки, що визначаються на підставі:

чинного законодавства України про працю й охорону праці, стандартів, правил, норм інших нормативних і організаційно-методичних документів про охорону праці;

аналізу документів з охорони праці щодо відповідного виробництва, професії (виду робіт);

характеристики робіт, що підлягають виконанню працівником конкретної професії відповідно до її кваліфікаційної характеристики;

вимог безпеки до технологічного процесу, виробничого обладнання, інструментів і пристроїв, що застосовуються під час виконання відповідних робіт, а також вимог безпеки, що містяться в експлуатаційній і ремонтній документації та в технологічному регламенті;

виявлення небезпечних і шкідливих виробничих факторів, характерних для певної професії (виду робіт) як під час нормального перебігу процесу, так і під час відхилень від нормального режиму; визначення заходів і засобів захисту від них; визначення конструкційних і експлуатаційних особливостей і ефективності використання цих засобів;

аналізу обставин і причин найбільш імовірних аварійних ситуацій, нещасних випадків і професійних захворювань, характерних для певної професії (виду робіт);

вивчення передового досвіду організації безпечної праці й виконання відповідних робіт, визначення найнебезпечніших методів і прийомів їх виконання.

Вимоги інструкцій викладають відповідно до послідовності технологічного процесу і з урахуванням умов, у яких виконується цей вид робіт.

Викладення текстів інструкцій здійснюється за такими принципами:

текст інструкції має бути стислим, зрозумілим і не допускати різних тлумачень;

інструкція не має містити посилань на нормативні акти, вимоги яких враховано під час її розроблення. Якщо треба, ці вимоги відтворюють дослівно;

у тексті інструкцій не допускається застосовувати невластиві для нормативних актів звороти розмовної мови, довільні словосполучення, скорочення слів, використовувати для одного поняття різні терміни і тлумачення, а також іноземні слова чи терміни, якщо є рівнозначні слова чи терміни в українській мові;

у тексті інструкцій потрібно уникати викладення вимог як заборон; якщо треба, — давати пояснення, чим спричинено заборону.

якщо безпека роботи обумовлена певними нормами (як-от, величини відстаней, напруги тощо), їх треба навести в інструкції.

Планування, розроблення та використання інструкцій. Інструкції, що діють на підприємстві, розробляються відповідно до переліку інструкцій, який складає служба охорони праці підприємства за участю керівників підрозділів, служб головних спеціалістів (головного технолога, головного механіка, головного енергетика, головного металурга та інших), служби організації праці й заробітної плати. Перелік інструкцій розробляється з урахуванням затвердженого на підприємстві штатного розпису. Цей перелік, а також зміни чи доповнення до нього в разі зміни назви професії, впровадження нових видів робіт чи професій, затверджені роботодавцем, спрямовуються в усі структурні підрозділи (служби) підприємства.

Загальне керівництво розробленням (переглядом) інструкцій на підприємстві покладається на роботодавця. Роботодавець несе відповідальність за організацію вчасного розроблення (перегляду) та забезпечення всіх працівників інструкціями.

Обов'язок систематично контролювати вчасне розроблення нових та відповідність діючих на підприємстві інструкцій вимогам чинного законодавства, їх періодичне переглядання та вчасне внесення змін і доповнень до них, а також надавати відповідну методичну допомогу розробникам і організовувати придбання для них примірних інструкцій, стандартів, інших нормативно-технічних і організаційно-методичних документів про охорону праці покладається роботодавцем на службу охорони праці підприємства.

Служба охорони праці реалізує цей обов'язок наступним чином:

за функціями — складає за участю керівників підрозділів підприємства переліки професій, посад, видів робіт, на які треба розробити інструкції з охорони праці; надає методичну допомогу під час їх розроблення;

організаційно — забезпечує підрозділи інструкціями з охорони праці;

виконавчо — бере участь у розробленні інструкцій з охорони праці;

контролюючи наявність у підрозділах інструкцій з охорони праці згідно з переліком професій, посад, видів робіт і вчасне внесення до них змін.

Інструкція має бути введена в дію до впровадження нового технологічного процесу (початку виконання робіт), обладнання чи до початку роботи нового виробництва після відповідного навчання працівників.

Переглядають інструкції з охорони праці, які діють на підприємстві, в терміни, передбачені нормативно-правовими актами з охорони праці, на підставі яких їх розроблено, але не рідше ОДНОГО разу на П'ЯТЬ років, а для професій і видів робіт з підвищеною небезпекою — не рідше ОДНОГО разу на три роки.

Інструкції переглядають.

у разі зміни законодавства України про працю та охорону праці;

у разі набуття чинності новими або переглянутими нормативно-правовими актами про охорону праці;

за вказівкою директивних органів, організацій вищого рівня, органів державного управління і нагляду за охороною праці;

у випадку аварійної ситуації або нещасного випадку, що спричинили потребу переглянути (змінити) інструкції;

під час впровадження нових технологій, зміни технологічного процесу або умов праці, а також під час впровадження нових видів обладнання, машин, механізмів, матеріалів, апаратури, пристроїв і інструментів, видів енергії тощо.

В останньому випадку інструкцію переглядають до зазначених впроваджень чи змін.

Інструкції з обслуговування машин і механізмів. Є багато устаткування, машин, механізмів, обладнання підвищеної небезпеки (далі— машини, механізми), під час обслуговування й експлуатації яких треба дотримувати всіх вимог безпеки. У документації виробників, яка додається до машин, механізмів зазвичай недостатньо повно описано безпечні прийоми їх обслуговування. Тому поза документальним регулюванням, зокрема інструктивним, на виробництві не може залишатися організація правильної та безпечної експлуатації кранів, посудин, які працюють під тиском, електроустановок тощо.

Усі машини, механізми мають супроводжуватися інструкціями, що містять принаймні такі дані:

інформацію, яка міститься в маркуванні машин і механізмів, за винятком заводського номера, разом із додатковою інформацією, потрібною для полегшення технічного обслуговування (адресами імпортера, ремонтних організацій тощо);

передбачуване використання (застосування) машин і механізмів;

робоче місце (місця), ймовірно займане персоналом;

інструкції з безпеки для передбачуваних робіт: введення в експлуатацію; експлуатація; навантажувально-розвантажувальні роботи із вказівкою маси машин, механізмів та їх частин, коли їх зазвичай перевозять окремо; збирання, розбирання; налагодження; технічне обслуговування (обслуговування і ремонт); якщо треба — інструкції з навчання; якщо треба — основні характеристики інструментів, що можуть установлюватися на машинах і механізмах.

Крім того, якщо треба, в інструкціях можна дати застереження щодо недопустимих методів і способів використання машин і механізмів.

Введення в експлуатацію машин і механізмів закордонного виробництва проводиться за інструкціями, перекладеними українською (російською) мовою та поданими мовою країни-виробника (мовою оригіналу).

Інструкції мають містити рисунки, схеми, потрібні для введення в експлуатацію, технічного обслуговування, контролю, перевірки правильності роботи, ремонту, вказівки з безпеки поведінки.

Виробник зобов'язаний указати робочий режим машин і механізмів під час вимірювань (шуму, вібрації) та методи вимірювань.

Якщо машини, механізми призначено для використання в особливих умовах (скажімо, у вибухонебезпечній атмосфері) чи передбачено їх модернізацію (протишумові, протिवібраційні заходи), треба надати й потрібну для цього інформацію (параметри атмосфери; тип демпферів, масу блоків фундаменту тощо).

*Головач Л.В.
(Полтава)*

ПІДГОТОВКА ВСІХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ ДО ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ЯК ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сучасному етапі наслідки надзвичайних ситуацій становлять серйозну загрозу безпеці людини, суспільству, а також стабільності розвитку економіки держави. Сучасна цивілізація розвивається так, що людству не уникнути техногенних аварій, стихійних лих, екстремальних ситуацій, внаслідок яких гинуть люди, знищуються матеріальні і культурні цінності, а економіці завдаються збитки вразливих масштабів. Все це порушує виробничі процеси, погіршує стан довкілля й умови життєдіяльності населення. Аналіз тенденції розвитку техногенних аварій, катастроф і стихійних лих та прогноз можливих небезпек показує, що на території України на початку ХХІ століття зберігається високий ступінь ризику виникнення великомасштабних надзвичайних ситуацій техногенного, природного і соціального характеру. Реалізація заходів у сфері запобігання виникненню надзвичайним ситуаціям є одним із головних пріоритетних напрямів роботи Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого